

TATIANA SENKO

Uniwersytet im. Jana Kochanowskiego w Kielcach

CHARAKTERYSTYKA ZACHOWAŃ OSOBOWOŚCIOWYCH POMIĘDZY OJCEM A DZIEĆMI W RODZINIE

STRESZCZENIE: W artykule autorka opisuje poglądy na temat roli ojca w rodzinie oraz charakteryzuje relacje w parach ojciec–syn oraz ojciec–córką. Przedstawiono charakterystykę współczesnego obrazu ojca i jego roli w życiu dzieci oraz znaczenie relacji ojca z synem i córką w ramach kontaktów rodzinnych. Głównymi problemami badawczymi występującymi w badaniu były: analiza relacji w parach ojciec–syn oraz ojciec–córką, analiza zależności pomiędzy osobowością ojca a zachowaniem osobowościowym syna i córki. W badaniu wykorzystano sondaż diagnostyczny, ankietę, wywiad, rysunek „Mój tata” oraz autorską metodę diagnozy zachowań osobowościowych. Do analizy statystycznej danych empirycznych stosowano standardowe procedury statystyczne. Wyniki badań pokazują, że istnieje wzajemny związek pomiędzy zachowaniem osobowościowym ojca a zachowaniem osobowościowym syna i córki.

SŁOWA KLUCZOWE: ojciec, syn, córka, relacje ojca z synem i córką, formy zachowań osobowościowych.

CHARACTERISTICS OF PERSONAL BEHAVIOR BETWEEN FATHER AND CHILDREN IN THE FAMILY

SUMMARY: In this article, the author presents views on a father's role in a family and describes a 'father-son' and 'father-daughter' relation. The goal of the study was to research communication between fathers and their sons and daughter employing empirical analysis of the individual behaviour forms in pairs „father-son” and „father-daughter”. The main research problems were: the analysis of the father-son and father-daughter relations, the analysis of the connection between the father's personality and personal behaviour of the son and daughter. Diagnostic survey, questionnaire, interview and the author's own method for diagnosing personal behaviours were used in the research. Statistical analysis was conducted with standard statistical criteria. In conclusion, the relations between various individual behaviour forms of fathers and their child's are revealed and described.

KEYWORDS: father, son, daughter, relations between father and daughter, forms of behaviour personality.

НАТАЛЬЯ ТОКАРЕВА (NATALIA TOKAREVA)

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny w Krzywym Rogu, Ukraina

Криворожский государственный педагогический университет, Украина

ВАРИАТИВНОСТЬ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ ПОДРОСТКОВ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА

АННОТАЦИЯ: Статья посвящена анализу проблемного поля личностного развития подростков в современном информационном обществе эпохи постмодернизма. Выделены тенденции модификации социально-психологического профиля личности в период взросления. В качестве значимой сферы самовыражения подростков обозначен контент образования. Рассмотрены базовые ориентиры реформирования образовательного пространства. Обозначена перспективность системно-интегративной научной парадигмы в реализации образовательной реформы. Эмпирическая часть исследования представляет результаты развития личностных конструктов подростков в школах разного типа (среднеобразовательной школы и гимназии). Сделан вывод о необходимости расширения вариативности личностного развития учащихся как условия полноценной реализации творческого потенциала подростков в образовательном пространстве.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: эпоха постмодернизма, подросток, личностный конструкт, самореализация, образовательное пространство, вариативность развития, системно-интегративная парадигма, личностный потенциал.

ZMIENNOŚĆ ROZWOJU OSOBOWOŚCI NASTOLATKÓW W KONTEKŚCIE REFORMY PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ

STRESZCZENIE: Artykuł poświęcony jest analizie problematyki rozwoju osobowości nastolatków we współczesnym społeczeństwie informacyjnym epoki postmodernizmu. Ustalono tendencje zmian profilu społeczno-psychologicznego osób w okresie dorastania. Treść edukacji jest wskazana jako ważna sfera wyrażania siebie przez nastolatków. Uwzględniono podstawowe wytyczne dotyczące reformy przestrzeni edukacyjnej. Pokazano znaczenie paradygmatu systemowego podczas wdrażania reformy edukacyjnej. Część empiryczna badań przedstawia wyniki rozwoju konstruktów osobowościowych młodzieży w szkołach różnego typu (szkoła średnia i gimnazjum). Podkreślono znaczenie zmienności indywidualnego rozwoju uczniów jako warunku pełnej realizacji potencjału twórczego nastolatków w przestrzeni edukacyjnej.

SŁOWA KLUCZOWE: era postmodernizmu, nastolatek, osobista konstrukcja, samorealizacja, przestrzeń edukacyjna, zmienność rozwoju, paradygmat integracyjny systemu, potencjał osobowy.

THE VARIABILITY OF THE PERSONAL DEVELOPMENT OF TEENAGERS IN THE CONTEXT OF REFORMATION OF EDUCATIONAL SPACE

SUMMARY: The article is devoted to the analysis of the problem field of teenagers' personal development in the today information society of post-modern era. It highlights the tendencies of social and psychological modification profile of the person when he or she grows up. The content of education is indicated as a significant field of teenagers' self-expression. The basic guidelines for reformation of educational space are considered here. There is indicated the efficiency of a system and integrative scientific paradigm in the implementation of educational reform. The empirical part of the research presents the results of the development of teenagers' personality constructs at schools of various types (secondary school and gymnasium). It is found that it is necessary to expand the variability of students' personal development as a condition for complete realization of the creative potential of teenagers in the educational space.

KEYWORDS: post-modern era, teenager, personality construct, self-realization, educational space, development variability, system and integrative paradigm, personal potential.

Е.П. МИЛАШЕВИЧ (E.P. MILASZEWICZ)

Витебский государственный университет имени П.М. Машерова, Белоруссия
Państwowy Uniwersytet Witebski im. P.M. Maszerowa, Białoruś

Н.Ю. ОРЛЯНКОВИЧ (N.J. ORLANKOWICZ)

Католический приход, г. Островец
Parafia katolicka w Ostrowcu

АГРЕССИВНОСТЬ И ВРАЖДЕБНОСТЬ ПОДРОСТКОВ, ВОСПИТЫВАЮЩИХСЯ В ДЕТСКОМ ДОМЕ: ДИАГНОСТИКА, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОФИЛАКТИКА И КОРРЕКЦИЯ

АННОТАЦИЯ: В статье проанализированы разнообразные подходы к пониманию агрессии, агрессивности и враждебности в современной психологии. Рассмотрены результаты исследования проявлений агрессии и враждебности у подростков, воспитывающихся в условиях детского дома. Сделан акцент на формах их агрессивного поведения и установлена взаимосвязь враждебности с агрессивными реакциями воспитанников. Затрагивается вопрос о причинах агрессивной модели поведения подростков и направлениях коррекционной работы для снижения их враждебности и проявляющейся аутоагрессии.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: агрессия, агрессивность, враждебность, подросток.

AGRESJA I WROGOŚĆ NASTOLATKÓW, WYCHOWUJĄCYCH SIĘ W DOMU DZIECKA: DIAGNOSTYKA, PROFILAKTYKA I KOREKCJA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA

STRESZCZENIE: W artykule zostały przeanalizowane różne podejścia do rozumienia agresji, agresywności i wrogości we współczesnej psychologii. Zostały przedstawione wyniki badań przejawów agresji i wrogości wśród nastolatków wychowujących się w domu dziecka. Postawiono akcent na formach agresywnego zachowania i ustalono związek między wrogością a agresywnymi reakcjami wychowanków. Poruszono także zagadnienia dotyczące przyczyn agresywnego schematu zachowania nastolatków oraz zaprezentowano kierunki pracy korekcyjnej, mającej na celu obniżenie wrogości i przejawiającej się autoagresji nastolatków.

SŁOWA KLUCZOWE: agresja, agresywność, wrogość, nastolatek.

AGGRESSIVENESS AND HOSTILITY OF TEENAGERS RAISED IN ORPHANAGES: DIAGNOSTICS, PSYCHO-PEDAGOGICAL PREVENTION MEASURES AND CORRECTION

SUMMARY: In this article various approaches for understanding such terms as aggression, aggressiveness and hostility in the view of modern psychology are analysed. The research results on the acts of aggression and hostility of the teenagers being raised in children's homes are examined here. The article places a special focus on the forms of their aggressive behaviour and establishes the linkage between hostility and the aggressive behaviour of the inmates of children's homes. Alongside this article covers the reasons of an aggressive model of teenagers' behaviour and involves some areas of corrective work to decrease their hostility and auto-aggressive behaviour.

KEYWORDS: aggression, aggressiveness, hostility, teenager.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

YURI KARANDASHEV

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ZAKTUALIZOWANA CHRONOLOGIA I METRYKA POZIOMOWEJ PERIODYZACJI ONTOGENEZY

STRESZCZENIE: Centralnym zagadnieniem psychologii rozwoju, jak również i całej psychologii, jest periodyzacja ontogenezy. Nie tylko podział życia na poszczególne okresy, lecz także utworzenie teorii, która by wyjaśniała, dlaczego życie indywidualne dzieli się na okresy w pewien sposób. Tylko mając podobną teorię, można stawiać pytania dotyczące długości okresów rozwojowych i ich granic. Rozwiązaniu tego drugiego zadania poświęcony jest ten artykuł.

SŁOWA KLUCZOWE: ontogeneza, chronologia ontogenezy, metryka ontogenezy, periodyzacja rozwoju, poziomowa periodyzacja ontogenezy, ewolucyjna koncepcja ontogenezy.

UPDATED CHRONOLOGY AND METRICS IN MULTI-LEVEL PERIODIZATION OF ONTOGENESIS

SUMMARY: The central problem of development psychology, and psychology in general, is a way of dividing of life into periods called in European tradition as a periodization of ontogenesis. Not just the division of life into separate periods, but the creation of a theory that would explain why the individual life is divided into periods in a certain way. Only with such a theory, it is possible to wonder about the age periods and the duration of their borders. The solution of second problem appears as an objective of this article.

KEYWORDS: ontogenesis, chronology of ontogenesis, metrics of ontogenesis, way of dividing of life into periods, periodization of ontogenesis, multi-level periodization of development, evolutionary theory of development.

MARZANNA FARNICKA

Uniwersytet Zielonogórski

MARIA MIŁKOWSKA

Uniwersytet Zielonogórski

ROZWÓJ KREATYWNOŚCI DZIECI W OKRESIE ŚREDNIEGO DZIECIŃSTWA I JEGO UWARUNKOWANIA W KONTEKŚCIE ŚRODOWISKA EDUKACYJNEGO

STRESZCZENIE: Celem artykułu jest dyskusja nad możliwościami wspierania procesu kreatywności u dzieci w wieku przedszkolnym. W prezentowanej pracy zwrócono uwagę na różnice definicyjne i pojęciowe w rozumieniu zjawiska kreatywności. W pierwszej części pracy przedstawiono uwarunkowania tego procesu z różnych perspektyw. Zaprezentowano ujęcie integracyjne oraz klasyczne poszukujące uwarunkowań kreatywności w charakterystyce indywidualnej rozwijającej się jednostki. W drugiej części skupiono się na opisie i uwarunkowaniach tego procesu z perspektywy rozwojowej. W tym ujęciu przedstawiono normatywny rozwój procesów poznawczych, takich jak: sprawności percepcyjne, funkcje zarządzające, pamięć, myślenie i reprezentacje poznawcze oraz ich związki ze zjawiskiem kreatywności u dzieci w wieku przedszkolnym. W podsumowaniu podjęto kontekstualne uwarunkowania rozwoju kreatywności. Wskazano potencjał tkwiący w środowisku oraz wyzwania i możliwości stojące przed edukacją przedszkolną w XXI wieku.

SŁOWA KLUCZOWE: kreatywność, wiek przedszkolny, procesy poznawcze, rozwój dziecka.

DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY IN THE MIDDLE CHILDHOOD AND ITS DETERMINANTS

SUMMARY: The article aims were to present an discussion on the concept of creativity and its developmental support among children in pre- school education institutions. Article is composed of Tyree parts. In the first part, different conceptualizations of creativity were presented. The second part is addressed to the problem of determinants of this process from integrative and developmental perspectives. This issue is focused on cognitive processes such as perceptual skills, management functions, memory and thinking. And their' impact and connection with the phenomenon of creativity were analyzed. In the last part, the importance of the environment for the development of creativity was taken into consideration. Te relational and contextual conditionings of development of creativity among children aged 3-6 was pointed. This potential was considered to be a challenge in the XXI century pre- school education.

KEYWORDS: cognitive processes, creativity, pre- school education, child development.

НАТАЛІЯ ШЕВЧЕНКО (NATALIA SZEWCZENKO)

Запорізький національний університет, Україна
Uniwersytet Narodowy, Zaporozhe, Ukraina

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЭТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

АННОТАЦИЯ: В статье представлены результаты эмпирического исследования особенностей развития этического сознания студенческой молодежи. Установлено, что показатели развития этического сознания по отдельным составляющим ее структурным компонентам (значениям, смыслам, чувственной ткани) демонстрируют различия в исследуемых группах студентов разных курсов. Установлено, что нравственное развитие студентов соответствует конвенциональному и постконвенциональному уровням (компонент “значение”); у респондентов преобладает средний уровень развития совестливости, ясности Я-концепции, стремления к автономии, рефлексивности. Определено, что приоритетными для студенческой молодежи выступают эгоистические ценности; моральные ценности универсализма и безопасности не являются актуальными. Выявлено, что индивидуальные значения понятий этического пространства в сознании студентов всех курсов определяются смысловой нагрузкой по фактору оценки, что указывает на оценочность мышления, нестабильность моральных убеждений, ценностей, качеств.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: этическое сознание, моральное развитие, совестливость, моральные ценности, ясность Я-концепции, стремление к автономии, рефлексивность, восприятие категорий этики.

CHARAKTERYSTYKA ROZWOJU ŚWIADOMOŚCI ETYCZNEJ MŁODZIEŻY STUDENCKIEJ

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono wyniki badań cech rozwoju świadomości etycznej młodzieży studenckiej. Ustalono, że wskaźniki rozwoju świadomości etycznej poszczególnych elementów jej struktury (wartości, sensu, uczuć) wykazują różnice w grupach badanych studentów różnych kierunków. Pokazano, że rozwój moralny odpowiada poziomom konwencjonalnym i postkonwencjonalnym (składnik „wartości”); respondenci wykazują średni poziom rozwoju sumienia, jasności koncepcji Ja, dążenia do autonomii i refleksyjności. Stwierdzono, że wartości egocentryczne są priorytetem dla młodzieży studenckiej; wartości moralne uniwersalizmu i bezpieczeństwa nie są istotne. Udowodniono, że znaczenia pojęć przestrzeni etycznej w świadomości studentów wszystkich kierunków wiążą się z funkcją oceniania, co wskazuje na myślenie ocenające, a także na niestabilność wartości moralnych.

SŁOWA KLUCZOWE: świadomość etyczna, rozwój moralny, sumienność, wartości moralne, klarowność Ja-koncepcji, dążenie do autonomii, refleksyjność, percepcja kategorii etycznych.

THE DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGY AS THE FACTOR INFLUENCING SOCIAL HEALTH OF THE PERSON

SUMMARY: The article presents the results of empirical research of the specifics of students' ethical consciousness development. Rates of the different groups of students have demonstrated differences in the individual components of the structural components of the ethical consciousness (meanings, senses, sensual texture). It has been shown that the moral development of students of the different courses corresponds to the conventional and postconventional levels. The respondents of All courses have shown the average level of conscientiousness, self-concept clarity, the desire for autonomy, reflexivity. It has been established that the self-centered values are foreground for the students; moral values of universalism and security are not relevant. It has been concluded that the individual values of the ethical concepts in students' consciousness of all the courses are determined by the semantic load on the Evaluation factor. This fact may point to evaluative thinking, instability of moral beliefs, values and qualities. Results of the study have suggested that in the situation of inclusion of young people to more complicated moral relations, on the basis of a stable social practice, due to the strengthening of the ideological

representations, individual consciousness is enriched by the assimilation of moral norms. These moral norms must be later converted to own moral principles. However, the results of research have suggested that this process is very slow, and some moral standards and categories have no real personal sense for the young man.

KEYWORDS: ethical consciousness, moral development, conscientiousness, moral values, self-concept clarity, desire for autonomy, reflexivity, perception of the ethical categories.

UWE SCHAARSCHMIDT

COPING, Psychologische Diagnostik & Personalentwicklung

ANDREAS W. FISCHER

COPING, Psychologische Diagnostik & Personalentwicklung

GESUNDHEIT VON LEHRERINNEN UND LEHRERN ERHALTEN UND STÄRKEN

ZUSAMMENFASSUNG: Gute psychische Gesundheit findet nicht nur im persönlichen Wohlbefinden von Lehrerinnen und Lehrern ihren Ausdruck, sondern ist auch Voraussetzung für eine hohe Qualität des Unterrichts und reges schulisches Leben. Auf der Grundlage der Potsdamer Lehrerstudie wurde das Unterstützungsprogramm Denkanstöße für Kollegium und Schulleitung entwickelt. Es zielt darauf ab, dem Einzelnen eine intensive Auseinandersetzung mit der persönlichen und der schulischen Situation zu ermöglichen und die konkreten schulischen Verhältnisse zu gestalten. Die Erfahrungen zeigen, dass in der Schule vor Ort viele Möglichkeiten für die Stärkung der Gesundheit der Lehrerinnen und Lehrer bestehen.

SCHLÜSSELWORTE: Psychische Gesundheit, AVEM, Verhaltens-und Erlebensmuster, Engagement, Widerstandskraft, Berufsbegleitende Emotionen, Beratung, Intervention.

WSPIERAĆ I WZMACNIAĆ ZDROWIE PSYCHICZNE NAUCZYCIELI I NAUCZYCIELEK

STRESZCZENIE: Zdrowie psychiczne nauczycieli wyraża się nie tylko w poczuciu dobrostanu indywidualnego, lecz także w wysokiej jakości realizowanych zadań edukacyjnych oraz w pozytywnej atmosferze życia szkolnego. Na podstawie poczdamskich badań zdrowia nauczycieli został opracowany projekt wsparcia psychologicznego kadry pedagogicznej i administracji szkolnej. Celem projektu jest tworzenie sytuacji konfrontacji osób biorących udział w programie wsparcia z wymaganiami konkretnych sytuacji szkolnych oraz wzmocnienie form zachowań adekwatnych do tych sytuacji. Zgromadzone doświadczenia empiryczne świadczą o tym, że na terenie szkoły istnieje szereg możliwości profilaktyki zdrowia nauczycielek i nauczycieli.

SŁOWA KLUCZOWE: zdrowie psychiczne, kwestionariusz AVEM, wzorce zachowań i przeżyć związanych z pracą, zaangażowanie zawodowe, odporność psychiczna, emocje towarzyszące pracy, poradnictwo, interwencja.

PREVENTION AND STRENGTHENING OF MENTAL HEALTH IN TEACHERS

SUMMARY: Mental health of teachers is not only the sense of individual well-being, but also the high quality of educational tasks realization and positive atmosphere of school life. Based on the Potsdam study of the health of teachers, a psychological support project for teaching staff and school administration was prepared. The aim of the project is to create a special situation for school employees, where they will confront aspects of specific school situations and strengthen behaviours adequate to these situations. The collected empirical experience shows that there are a number of possibilities for the prevention of the health of teachers in the school environment.

KEYWORDS: mental health, AVEM questionnaire, behavioural patterns and work-related experiences, professional involvement, mental resilience, work-related emotions, counselling, intervention.

ANA IVANOVA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

KWESTIONARIUSZ POSTRZEGANYCH CECH OSOBOWOŚCI PSÓW I KOTÓW

STRESZCZENIE: W artykule omówiono najważniejsze etapy tworzenia kwestionariusza postrzeganych cech osobowości psów i kotów. Narzędzie pomiaru zostało opracowane na podstawie wyników badań eksploracyjnych, w których uczestniczyło 200 właścicieli psów i 200 właścicieli kotów. Przedstawiono właściwości psychometryczne skal, które zostały osobno skonstruowane dla każdego gatunku zwierząt domowych, opracowano wytyczne dotyczące praktycznego zastosowania narzędzia, klucz, a także procedurę przeliczania wyników surowych na wyniki znormalizowane w celu postawienia diagnozy. Prezentowany kwestionariusz może być stosowany zarówno do badań ściśle naukowych, jak i w praktyce weterynaryjnej lub hodowlanej.

SŁOWA KLUCZOWE: psy, koty, postrzegane cechy osobowości, kwestionariusz, normy psychometryczne.

QUESTIONNAIRE TO ASSESS THE PERSONALITY TRAITS ATTRIBUTED TO DOGS AND CATS

SUMMARY: The article discusses the most important steps in the development of scales to assess personality traits attributed to dogs and cats. The analysis is based on exploratory study which considered 200 dog owners and 200 cat owners opinions. Paper presents psychometric properties of the personality scales that were developed separately for each species, guidelines for practical application, the key and the procedure for converting the raw scores to the normalized scores for the purpose of diagnosis. The questionnaire can be used both in strictly scientific studies and in a veterinary practice or breeding.

KEYWORDS: dogs, cats, attributed personality traits, questionnaire, psychometric norms.

ИРИНА В. КУЗНЕЦОВА (IRINA V. KUZNETSOVA)

Санкт-Петербургский Государственный университет, Россия
Sankt-Petersburski Uniwersytet Państwowy, Rosja

ЯНА Е. ВИНОГРАДОВА (IANA Y. VINOGRADOVA)

Санкт-Петербургский Государственный университет, Россия
Sankt-Petersburski Uniwersytet Państwowy, Rosja

ИССЛЕДОВАНИЕ АСПЕКТОВ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЛИЧНОСТНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ У ЭФФЕКТИВНЫХ МЕНЕДЖЕРОВ СРЕДНЕГО ЗВЕНА

АННОТАЦИЯ: Исследование направлено на изучение эффективности персонала. Критерии эффективности заданы работодателем и включают в себя: уровень продаж за полгода, уровень знания продукта, стабильность уровня продаж (за полгода) и результаты, показываемые менеджерами по программе обучения, проводимого в компании специалистами по менеджменту. Рассматривались объективные и субъективные составляющие эффективности: пол, возраст, уровень образования, семейное положение, общий профессиональный стаж и стаж работы в компании, личные особенности, уровень жизнестойкости и структура эмоционального интеллекта. В исследовании принимали участие 60 менеджеров, сотрудники российской компании. Из них 40 женщин и 20 мужчин, в возрасте от 29 до 49 лет. На протяжении шести месяцев у респондентов фиксировался уровень продаж. В результате этих измерений респонденты были поделены на три группы: высокоэффективные менеджеры, эффективные менеджеры и низкоэффективные менеджеры. При этом высокий уровень продаж показывали 39% (23 человек) выборки, средний уровень продаж показывают 37,3% (22 человек) выборки, низкий уровень продаж показывают 23,7% (14 человек) выборки. В исследовании были использованы следующие методы: «Большая пятерка» Р. МакКрае, П. Коста, «Эмоциональный интеллект» Д. Люсина, «Жизнестойкость» С. Мади, анкета, направленная на выявление социально-демографических показателей. Методы математической обработки результатов: описательные статистики, метод множественных сравнений (критерий Шеффе), непараметрические критерии (Хи²), корреляционный анализ. Результаты исследования прослеживают взаимосвязь между уровнем эффективности и плотностью структуры взаимосвязей отдельных аспектов эмоционального интеллекта между собой, а также социально-психологическими особенностями респондентов. Анализ результатов исследования позволяет формировать дополнительные обучающие программы, корректирующие мероприятия для работающих менеджеров, могут быть использованы при первичном отборе персонала.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: менеджер, эффективность, эмоциональный интеллект, уровень продаж.

BADANIE INTELIGENCJI EMOCJONALNEJ I CECH OSOBOWOŚCI EFEKTYWNYCH MENEDŻERÓW ŚREDNIEGO SZCZEBŁA

STRESZCZENIE: Celem badań była analiza skuteczności personelu. Ustalono kryteria skuteczności: poziom sprzedaży za ostatnie półrocze, poziom wiedzy o produkcie sprzedaży, stabilność poziomu sprzedaży, wyniki szkoleń menedżerów. Uwzględniono podmiotowe i obiektywne składniki skuteczności: płeć, wiek, wykształcenie, stan cywilny, ogólny staż pracy i staż pracy w firmie. Badaniem objęto 60 menedżerów, w tym 40 kobiet i 20 mężczyzn w wieku od 29 do 49 lat. Poziom sprzedaży rejestrowano w ostatnich sześciu miesiącach. Respondentów podzielono na trzy grupy: wysokoefektywnych, efektywnych i nieskutecznych. W badaniach zastosowano kwestionariusze: Wielkiej Piątki Costy i McCrae, Inteligencji emocjonalnej Lusina, „Twardości życiowej” Maddiego oraz ankietę do badań wskaźników podmiotowych i demograficznych. Dla analizy wyników zastosowano statystyki opisowe, metodę wielokrotnych porównań, kryteria nieparametryczne oraz analizę korelacji. Wyniki badań pokazują zależności pomiędzy poziomem efektywności menedżerów a poszczególnymi wartościami składników inteligencji emocjonalnej i cechami osobowości respondentów. Wyniki badań mogą być wykorzystane do tworzenia programów szkoleniowych menedżerów oraz w opracowaniu strategii selekcji personelu.

SŁOWA KLUCZOWE: efektywność, menedżer, inteligencja emocjonalna, poziom sprzedaży.

**THE RESEARCH OF PERSONALITY TRAITS AND ASPECTS
OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF EFFICIENT MIDDLE MANAGERS**

SUMMARY: This research considers efficiency in vocational activity. 60 managers of one company took part in the survey. Criteria of efficiency were established by the company executives and included: level of selling, stability of level of selling, knowledge of product and results of managers' study at teaching program of the company. We studied both objective and subjective constituents of efficiency. The sample of the study was 40 females and 20 males, from 29 to 49 years old. All managers worked in one company. The level of selling was fixed during 6 months. The level of selling was different in the sample. There was 39% (23 managers) of sample with high level of selling, 37,3% (22 managers) of sample with middle level of selling and 23,7% (14 managers) of sample with low level of selling. The study provided a comparison of groups with different levels of efficiency and correlations between the level of efficiency and social-psychological characteristics of the manager. The method of the study included: "Five factor test" by MacCrae & Costa, "Emotional intellect" by Lysen, "Hardness Survey" by Madi, questioning of respondents. Math methods: descriptive statistics, multiple comparisons (Sheffe's test), correlation analysis, chi square test. The results of investigation show that in groups of managers with different level of efficiency emotional intelligence has the different structure. Researched correlates of emotional intelligence, personality traits of manager and social-psychological characteristics show the difference between managers of the company and the role of this difference at the level of specialists' proficiency. The results of investigation may be applied in adaptation programs and training education programs for managers.

KEYWORDS: manager, efficiency, personality hardness, emotional intelligence, level of selling.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

TATIANA RONGINSKA
Uniwersytet Zielonogórski

GLÓWNE SKŁADOWE PRZYWÓDZTWA: PRZEGLĄD KONCEPCJI

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono przegląd współczesnych koncepcji przywództwa z wyszczególnieniem kluczowych cech przywódcy. Pokazano mnogość klasyfikacji cech dobrego lidera. W celu uporządkowania wiedzy zastosowano metodę analizy systemowej do opisu pojęć wieloznacznych, metodę pentabazy W. Ganzena. Wyodrębniono główne aspekty przywództwa, przedstawiono dwie składowe procesy: umiejętność podejmowania decyzji w sytuacjach wieloznacznych oraz świadomość odpowiedzialności za podjęte decyzje.

SŁOWA KLUCZOWE: przywództwo, lider, przywódca, zespoły pracownicze, podejmowanie decyzji, odpowiedzialność.

MAIN COMPONENTS OF LEADERSHIP: CONCEPTS REVIEW

SUMMARY: The article presents an overview of leadership concepts, paying special attention to the key features of effective leader activity. A multitude of views and classifications of good leader features has been shown. The method of system analysis to describe wildcard concepts, W. Ganzen's pentabase method was used to organize knowledge. On this basis, the main aspects of leadership were distinguished and two components of the process were presented: ability to make decisions in ambiguous situations and awareness of the leader's responsibility for making decisions.

KEYWORDS: leadership, leader, employee teams, decisions making, responsibility.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

SYLWIA DUROWICZ

Uniwersytet Zielonogórski

NATALIA SKORUP IŃSKA

Uniwersytet Zielonogórski

NATALIA SŁUGOCKA

Uniwersytet Zielonogórski

POCZUCIE SPRAWIEDLIWEGO ŚWIATA

STRESZCZENIE: Celem badania było sprawdzenie, czy poczucie sprawiedliwości wpływa na zachowania pomocowe. Zbadana została próba osób ($N = 92$), która została podzielona na trzy grupy. Zadaniem badanych było zadeklarowanie pomocy po usłyszeniu jednego z trzech komunikatów, które w różnym stopniu wpływały na poczucie sprawiedliwości. Wbrew postawionej hipotezie, rodzaj komunikatu nie miał wpływu na chęć udzielenia pomocy.

SŁOWA KLUCZOWE: poczucie sprawiedliwego świata, niepełnosprawność, współczucie, społeczna dezaprobata, zachowania pomocowe.

BELIEF IN THE JUSTICE WORLD

SUMMARY: The main goal was to verify if the belief in the just world has an impact on people's intentions to help. 92 people were analyzed and divided into three independent groups. The task of those questioned was to declare the will to help after listening to one out of three announcements which variously influenced the sense of justice. The type of the announcements did not have an impact on people's help intention. The hypothesis was not confirmed.

KEYWORDS: belief in the just world, disability, compassion, social disapproval, help intention

ANNA MRÓZ

Uniwersytet Zielonogórski

**KONSTRUOWANIE TOŻSAMOŚCI OSOBISTEJ JAKO ADAPTACYJNE WYZWANIE
DLA OSÓB INTELEKTUALNIE NIETYPOWYCH.
WNIOSKI Z PRZEGLĄDU BADAŃ PSYCHOLOGICZNYCH I SOCJOLOGICZNYCH**

STRESZCZENIE: Konstruowanie tożsamości osobistej to zadanie rozwojowe, które stanowi wyzwanie dla wszystkich nastolatków. Od prawidłowości przebiegu tego procesu zależy w dużym stopniu powodzenie w podejmowaniu i wypełnianiu przez osobę ról dorosłości. Przyjmuje się, że jednym z jego warunków jest zdolność myślenia formalnego. Rodzi to pytanie o sposób radzenia sobie z tym zadaniem rozwojowym przez osoby niepełnosprawne intelektualnie oraz osoby wybitnie zdolne. Obie grupy łączy doświadczenie nieprzystosowania społecznego spowodowanego ich nietypowością intelektualną i wynikającą z niej odmiennością postrzegania i rozumienia otaczającej rzeczywistości. Może to sugerować specyficzny przebieg procesu formowania tożsamości, oparty na innych mechanizmach psychicznych niż w grupie osób typowych. Z przeglądu badań psychologicznych i socjologicznych wynika, że to stygmat związany z odmiennością ma największy wpływ na jakość tego procesu. Syndrom zranionej tożsamości jest dodatkowym wyzwaniem w okresie wchodzenia w dorosłość dla osób intelektualnie nietypowych. Zarówno wśród osób niepełnosprawnych intelektualnie, jak i wybitnie zdolnych lepiej odnajdywali się w dorosłym życiu ci, których odmiennosć we wczesnych okresach rozwoju była akceptowana lub nawet niedostrzegana przez otoczenie, w którym dorastali. Ich potencjał intelektualny miał natomiast drugorzędne znaczenie. Sugeruje to konieczność nowego sposobu myślenia o uwarunkowaniach przebiegu procesu konstruowania tożsamości.

SŁOWA KLUCZOWE: tożsamość, nietypowość intelektualna, syndrom zranionej tożsamości, stygmat zdolności

**THE CONSTRUCTION OF PERSONAL IDENTITY AS AN ADAPTATION CHALLENGE
FOR INTELLECTUALLY ATYPICAL PERSONS.
CONCLUSIONS FROM AN ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL AND SOCIOLOGICAL STUDIES**

SUMMARY: The construction of personal identity is a developmental task that constitutes a challenge to all teenagers. Success in taking and fulfilling of adult roles by the person depends to a great extent on the correctness of this process. It is assumed that one of its conditions is the ability to think formally. There arises the question about the mode of coping with this developmental task by intellectually disabled persons, and by exceptionally gifted persons. Both groups are characterised by the joint experience of lack of social adaptation as a result of their intellectual atypicality stemming from their difference in the cognition and understanding of their surrounding reality. This may suggest a specific course of the identity-forming process, based on other psychological mechanisms than among typical persons. An overview of psychological and sociological studies indicates that the stigma related to being different has the greatest influence on the quality of this process. For intellectually atypical persons, the spoiled identity syndrome is an additional challenge at a time of entering adulthood. Both among intellectually disabled persons, as well as among those exceptionally gifted, the ones to better cope with adulthood are those, whose difference was accepted or even unnoticed, in the early stages of development, by the environment in which they grew up. Their intellectual potential, in turn, was of secondary importance. This suggests the need for a new mode of thinking of the conditions of the identity construction process.

KEYWORDS: identity, intellectual atypicality, spoiled identity syndrome, stigma of giftedness.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

MAGDALENA KOLAŃSKA

Uniwersytet Zielonogórski

ANNA KAPINOS

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

KOMUNIKACJA ZDROWIA W REKLAMACH PRASOWYCH Z PERSPEKTYWY POTRZEB I KORZYŚCI

STRESZCZENIE: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie technik i środków, do których odwołują się reklamy prasowe, w celu przywołania wartości zdrowia wśród konsumentów. W tym celu została pobrana próba 372 reklam prasowych produktów, które ukazały się w czołowych polskich dziennikach i magazynach, z których 117 odwoływało się do wartości zdrowia. Reklamy zostały przeanalizowane jakościowo, a zebrany materiał pozwolił wyróżnić główne techniki i środki marketingowe służące odwoływaniu się do kategorii zdrowia, a także zbadać ich związek z potrzebami i korzyściami przez nie aktywizowanymi.

SŁOWA KLUCZOWE: zdrowie, techniki marketingowe, reklamy prasowe, korzyści, potrzeby

HEALTH COMMUNICATIONS IN ADVERTISING PRESS FROM PERSPECTIVE OF NEEDS AND BENEFITS

SUMMARY: The aim of this article is to present techniques and measures referred to by the press advertising to activate the value of the health of consumers. For this purpose has been downloaded, an attempt 372 products press advertising, which appeared in the leading Polish newspapers and magazines, of which 117 referred to the value of health. Advertising were analyzed qualitatively, and the collected material allowed to extract the main techniques and marketing measures for referring to the category health, as well as explore their relationship with needs and benefits they have gained.

KEYWORDS: health, marketing techniques, advertising press, benefits, needs.